

УДК 72.025.4/9

С.Ю. Величко

аспірант кафедри ІТА,

Київський національний університет будівництва і архітектури

(Україна)

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МАЛОГО ІСТОРИЧНОГО МІСТА ТА ПРИСТОСУВАННЯ ДЛЯ ФУНКЦІЇ ТУРИЗМУ

Анотація: Малі історичні поселення України мають велику кількість історико-культурних цінностей та накопичений ресурсний потенціал. В статті проаналізовані їхні особливості та виявлені фактори, що стримують розвиток туризму. Містобудівні питання раціонального використання пам'яток історії та культури є на даний момент актуальними і вимагають негайного вирішення. Досліджується тема специфіки забудови і просторової організації малих історичних міст при формуванні їх як центрів туризму.

Ключові слова: мале історичне місто, туризм, збереження, історико-культурний потенціал, розвиток, інфраструктура, рекреація, пішохідна зона.

Стан проблеми. Особливе місце в історичному розвитку України займають малі міста. Вони є найчисленнішою групою міст, мають значний природний та історико-культурний потенціал. Але у малих містах дуже складна економічна і соціальна ситуація, не підкріплюється фінансовими ресурсами реалізація соціально-економічних і культурних програм. Більшість з цих міст має багатовікову історію [1]. Є фактом і те, що досить багато малих міст України віднесено до категорії депресивних. Тому необхідно пришвидшити процес пошуку їхнього подальшого розвитку. За рахунок розвитку туризму малі міста можуть стати вагомим вкладом до державного бюджету.

Актуальність і новизна. Збереження та використання малих історичних міст – актуальна проблема на сьогоднішній день. Їхній значний історико-культурний потенціал може стати ресурсом для розвитку туристської функції. Так чи інакше, історичне середовище малих провінційних міст є найважливішим компонентом історії, культури, архітектури, самобутності, становить значний інтерес для дослідження в галузі архітектури та містобудування з метою регенерації архітектурно-просторових і художніх якостей історичного середовища та інтеграції збереженої спадщини в життя сучасного міста [2]. Проаналізувавши ситуацію, очевидно, що місце малого історичного міста недостатньо добре виявлено і немає комплексного вирішення його функціонуванню і розвитку.

Особистий вклад автора в це дослідження. Малі історичні міста зараз не мають можливості підтримання їхнього потенціалу під впливом різних факторів. Тому виникають різні дослідження, що допомагають збереженню, реконструкції та розвитку історично цінних ділянок. Не можливо просто відновити місце, потрібно усвідомити, для чого і як ці ресурси будуть використовуватися, і головне - для кого.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом нашого аналізу є малі історичні міста, які мають свої відмінні риси. Більшість малих міст мають статус історичних. На відміну від порівняно нещодавно утворених малих міст (промислових, курортних, наукових центрів тощо), мале історичне місто - це особливий тип спільноти, в якому в значній мірі зберігся вітчизняний історико-культурний потенціал. По-перше, малі міста є своєрідним перехідним шаблоном від міської культури з її значною професійною складовою до традиційної сільської. Невелике місто цінне, перш за все, тим, що воно міцними узами пов'язане з сільською периферією, навколишньою територією, селами, будучи свого роду «столицею» сільського району. По-друге, найважливіша особливість невеликого центру - взаємодія з живою природою, первозданим ландшафтом на відміну від практично повністю штучного середовища великого міста. По-третє, соціальна організація життя в малому місті характеризується такими параметрами, як неспішність і розміреність повсякденності, близьке знайомство жителів один з одним. У зв'язку з цим соціальна інформація, що осідає на протязі багатьох років в середовищі малого міста (традиції, звичаї, міфи, фольклор і т.д.), зберігається довше і завжди користується попитом.

Всі перераховані особливості візуалізуються в архітектурному вигляді малого міста. В образі малого історичного поселення сильна «архітектура землі». Головні параметри архітектурного простору малого міста орієнтовані на співвіднесеність з масштабом людини [3].

Також мале місто характеризується вільними територіями, які можуть бути використані для подальшого розвитку і зростання, незначною щільністю забудови, що містить в собі риси міської і сільської архітектури, концентрацією основних об'єктів в історичному центрі міста, практично всі об'єкти соціальної інфраструктури знаходяться в межах пішохідної доступності.

«Гармонійний простір і відчуття часу малого міста дозволяє відчувати його своїм, особистим простором, здатним пробудити творчий потенціал і гармонійні відносини людини і місця. Історичне мале місто, хоча і схильне до кардинальних перебудов історичного ядра і дисфункціональних збоїв, має більше шансів віднаходження себе за рахунок більш гармонійної структури просторової організації і часу, що базується на тривалій історичній пам'яті. В результаті формується таке історико-культурне середовище, яке може створити

людині відчуття стійкості і захищеності. Соціальне середовище такого міста зможе виконувати естетичну і просвітницьку функції справжнього міста » [4].

Розвиток туристичної функції в малих історичних поселеннях України є одним з можливих і перспективних напрямків їх подальшого життя. Розглянемо можливі проблеми застосування цієї ідеї в реальності а також перспективні напрямки у вирішенні цих завдань.

Велика частина малих міст не здатна до прийому навіть незначного туристського потоку. Існує безліч факторів, що стримують розвиток в них туризму [5]:

- відсутність досить розвиненої інфраструктури, здатної в належній мірі забезпечити туристів;
- великий знос об'єктів показу;
- втрата архітектурно-ландшафтних якостей, видових точок, панорам;
- невідповідність масштабів нового і міського середовища, історичного центру (наприклад, включення неестетичних, в більшості випадків типових будівель в забудову центру);
- невідповідність реальних розмірів і візуальних якостей міських площ і вулиць їх функціональному використанню (великі, несумісні з масштабом навколишньої забудови, площі при сучасних адміністративних і громадських будівлях, що не використовуються);
- відсутність упорядкованих вулиць - зруйноване покриття, «розмиті» кордони вуличних профілів, запущене озеленення;
- застарілі фасади більшості будинків, непродумане колористичне рішення як окремих фрагментів, так і вулиці в цілому; використання неприйнятних засобів реконструкції та реставрації фасадів;
- перенасиченість і не структурованість інформаційно-реklamних елементів; неприпустимо низька якість реклами, недосконалий графічний дизайн;
- відсутність малих форм, символіки, знаків і, зокрема, брендового, знакового дизайну;
- нерациональне використання земельних, водних та інших природних ресурсів.

Враховуючи це, малі історичні міста повинні зробити деякі містобудівні зміни. Та при формуванні їх для туристичних цілей - планування, забудова, композиційно-просторова організація, ландшафтні умови мають бути безумовно прийняті до уваги.

Туристичне місто потребує інфраструктуру, специфічну для туристичної діяльності та обслуговування туристів, в іншому випадку це просто туристичний об'єкт. Міста, які мають багатофункціональний характер, повинні забезпечувати задоволення потреб як мешканців міста, так і туристів [6].

Інфраструктура. Розвинена інфраструктура характеризується наявністю різних об'єктів: харчування, проживання, розваги, інформаційно-туристичного обслуговування, зв'язку, банківських послуг, торгівлі, транспортного та побутового обслуговування, спорту, охорони, надання медичної допомоги рекреаційного дозвілля, оздоровлення. Доцільним і зручним буде розміщення їх в невеликій пішохідній доступності. У малому місті практично всі об'єкти знаходяться в центральній частині, в історичному центрі, тому це дуже зручно як для жителів так і для туристів. Організація туристичних маршрутів помітно спрощується.

Комплекс сервісу для туристів раціонально розмістити разом з об'єктами обслуговування місцевих жителів. У цьому можуть бути задіяні перші поверхи будівель, проміжки в історичній забудові використані для нових споруд, житлові квартали - для готелів, торгові ряди та історична забудова, що зберіглася - для кафе, магазинів, виставкових центрів.

У сучасних умовах з розвитком міста збільшуються його потреби в нових площах і функціях. Так як історичне ядро часто є культурним, діловим і торговим центром, основне навантаження лягає саме на нього. Основним завданням є збереження цілісності історичної забудови та гармонійної взаємодії старого і нового.

Особливі вимоги пред'являються до проектування відкритих просторів для проведення масових святкування з великою кількістю глядачів і учасників - концертів, лицарських турнірів і т.п. Поля масових дій бажано розміщувати на фоні "природних декорацій" - замку, силуету історичного міста. При цьому важливо забезпечити хороші умови огляду, запобігти зайву скупченість. Ні в місцях проведення свят, ні на підходах до них не повинно бути сходів, підпірних стінок, крутих схилів, які можуть стати причиною нещасних випадків [7].

Безсумнівно туристи і місцеве населення будуть перетинатися за своїми маршрутами, тому необхідно організувати їх точки дотику найкомфортнішим чином для всіх, враховуючи обслуговуючу і житлову функції. Дворові території можуть бути використані під кафе, місця відпочинку, автостоянки, місце атракції, вуличні кінозали, виставки. Також для створення повноцінного життя городян, можливі замкнуті або напівзамкнуті житлові двори, які не мають доступу до туристських трас.

Архітектурно-композиційні рішення історичної забудови повинні бути обов'язково збережені при її сучасному використанні з метою реконструкції та модернізації. При формуванні нової забудови враховується своєрідний вигляд міста. Унікальна і цінна забудова може бути використана як новий центр тяжіння в історичному середовищі за умови її відтворення.

Рекреаційні території. Організація місць відпочинку як для туристів так і для жителів грає важливу роль. При цьому використовуються всі природні ландшафти, парки, набережні, бульвари, сади, водойми, ліси. Вони можуть бути як історичними так і сучасними. Також можливе створення штучного середовища дозвілля. Ландшафти, як і архітектурні споруди, зазнають змін в часі. Тому поряд з використанням характерних особливостей місцевості важливо і відновлення історичних ландшафтів, збереження головних їх елементів, що мають культурне, історичне, художнє значення (форми рельєфу, водних пристроїв, масивів і груп зелених насаджень), та видалення чужорідних. При цьому необхідно подбати про збереження територіальної цілісності історичних ландшафтів без поділу або зменшення їх площі. Візуальна охорона історичних ландшафтів забезпечується за рахунок обмеження поверховості та щільності навколишньої забудови, створення фонових і бар'єрних зелених насаджень, розкриття видів на композиційно значимі елементи ландшафтів і навколишніх територій [7].

Транспортні і пішохідні зв'язки. Потрібні такі заходи: влаштування хороших під'їздів до об'єктів тяжіння, готелям, упорядковані автобусні станції, які мають короткі зв'язки з іншими вокзалами, автостоянки необхідних габаритів для туристів, перенесення транспортних шляхів за межу пішохідних, організація пішохідних зон там, де зосереджені історико-культурні об'єкти. Також безпосередньо для впровадження туристичної функції в місті необхідно забезпечити наявність мальовничих вуличок з виходами на відкриті види історико-архітектурних об'єктів, рекреаційних зон. Водно-паркове середовище має включатися в візуальні огляди місцевості.

У багатьох історичних містах доцільно створення пішохідних набережних, з яких добре проглядається історична забудова. Для цього потрібно розчищення територій від малоцінної забудови, що є дисгармонійною з навколишнім ландшафтом [7].

Висновки. На основі вищевикладеного, можна зробити висновок, що малі історичні міста України мають величезний потенціал і цінності. Їх особливості створюють гарну основу для всіх видів туризму. Але також є і явні недоліки та завдання для вдосконалення. Тому тільки комплексне вирішення проблем розвитку цих міст з урахуванням введення туристської функції, впровадження деяких містобудівних змін, дозволить сформувати позитивний образ країни, сприятливої для відвідування, зберегти своєрідність архітектурно-просторового середовища і культурну спадщину історичних поселень і забезпечити їх раціональне використання як для туристів, так і для самих жителів.

Література

1. Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2009 році : Інформ.-аналіт. огляд // уклад. : Г. А. Войцехівська; Редкол. : Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. П. Пацеля. – К.: ДНАББ ім. В. Г. Заболотного. - 2010. - с. 24.
2. Розвиток планувальної структури і архітектурно-просторової композиції міста Сердобск Пензенської області // С. Н. Павлінова. Сучасні наукові дослідження та інновації. - № 4 [Електронний ресурс]. 2015. - Режим доступу: - <http://web.snauka.ru/issues/2015/04/51184>.
3. Мале історичне місто: культурні параметри іта актуальні проблеми // Н. Ю. Лисова. Журнал «Регіонологія». - № 2. – 2008. – с.156.
4. Малі міста Росії: як залишитися в історії // Н. В. Барабошина, Ярославський педагогічний вісник, - № 3. Том I (Гуманітарні науки) - 2012. – с.254-256.
5. Дизайн як спосіб збереження середовища малого історичного міста // С. Н. Павлінова. Сучасні наукові дослідження та інновації. - № 3 [Електронний ресурс]. 2015. – Режим доступу: – <http://web.snauka.ru/issues/2015/03/50782>.
6. Розвиток туризму в маломц історичному місті як закономірний соціокультурний процес в ХХІ столітті // В. С. Лохайкін. Архітектон: **Архітектон: звітка вузів.** - № 47 [Електронний ресурс]. **2014** - Режим доступу: http://archvuz.ru/2014_3/5.
7. Цільові орієнтири розвитку малих історичних міст - центрів туризму // В. Дражин, Г. Потаєв. [Електронний ресурс]. 2004. – Режим доступу: <https://ais.by/story/288>.

Annotation

Ukrainian small historical towns have a large number of historical and cultural values and accumulated resource potential. The article analyzed their characteristics and identified factors that hinder the development of tourism. Urban issues of rational using of historical and cultural monuments are currently valid and require immediate resolution. We investigate the specific topic of development and spatial organization of small historical towns when forming as centers of tourism.

Keywords: small historical town, tourism, preservation of historical and cultural potential, development, infrastructure, recreation, pedestrian zone.

Аннотация

Малые исторические поселения Украины имеют большое количество историко-культурных ценностей и накопленный ресурсный потенциал. В статье проанализированы их особенности и выявлены факторы, сдерживающие развитие туризма. Градостроительные вопросы рационального использования памятников истории и культуры на данный момент являются актуальными и требуют немедленного решения. Исследуется тема специфики застройки и пространственной организации малых исторических городов при формировании их как центров туризма.

Ключевые слова: малый исторический город, туризм, сохранение, историко-культурный потенциал, развитие, инфраструктура, рекреация, пешеходная зона.